

Raisz Keresztély síremléke a körtvélyesi (hrusovi) temetőben. (Erdős M., Kassa, felvétele.)

Raisz Keresztély életének utolsó időszakát a Torna-völgyi Körtvélyes (Hrusov) községben családja, unokái körében töltötte, honnan nap mint nap láthatta, mint áramlik az élet egyik nagy alkotásán, a szoroskői műúton. Ott halt meg Körtvélyesen, ott temették el a kis Torna-völgyi falucska régi temetőjében. Abba a régi sírkertbe már régesrég nem temetkeznek a körtvélyesiek. A fából faragott fejfák elkorhadtak, a sírhalmokra pedig már csak fűvel benőtt, alig észrevehető kis dombocskák vallanak. A régi temető helyén fiatal gyümölcsfákat ültettek. Csak Raisz Keresztély síremléke állja az idők viharát.

Az évforduló alkalmából a körtvélyesi (hrusovi) tanács kivágatta a sirt körülvevő bozótot, így látványosabbá vált a szépen megdolgozott, vöröses homokkőből készült síremlékmű és a beleillesztett, finomra csiszolt szürke mészkőlapba vésett felirat:

Itt alusszák örök álmaikat:
RAISZ KERESZTÉLY
 mérnök, a Szoroskő műút építője
 sz. 1766. mh. 1849.

és neje **SZONTAGH KRISZTINA**

Raisz Keresztély és feleségének neve után a sírkövön gyermekeik, unokáik, a Raisz és Lükö családok tagjainak nevei sorakoznak, akik ugyanebben a nagy családi sírban nyugszanak.

A körtvélyesi régi temető besüppedt sírjainak lakói már névtelenül pihennek, de ez a kemény mészkőbe faragott magányos sírkő szilárdan áll a Torna völgyében és a Szoroskő felé, meg az Alsó-hegyen túl, Aggtelek felé tekintve még sokáig hirdeti annak a lelkes kutatónak és fáradhatatlanul építő mérnöknek a nevét, kinek emlékét alkotásai őrzik meg minden emlékműnél tartósabban az utókor számára.

Dr. Dénes György

A rendelkezésre bocsátott adatokért és fényképekért Erdős Miklós mérnöknek, a Kassai Múzeum Barlangtani Osztálya vezetőjének, a sír környékének rendbehozataláért pedig Polgári Géza körtvélyesi tanácselnöknek ezúton mondok köszönetet. D. Gy.

BARLANGNEVEK HELYESÍRÁSA

Szaknyelvünknek igen lényeges részét alkotják a földrajzi nevek, melyeknek helyesírását a 10. akadémiai helyesírási szabályzat nem szabályozta kellőképpen. A közelmúltban megjelent a MTA ide vonatkozó döntése „A földrajzi nevek és megjelölések írásának szabályai” (Akadémiai Kiadó, 1965.) címmel. Mindenkinek, de különösen azoknak, akik cikkeket írnak és elbírálnak, kötelessége ismerni és alkalmazni az új szabályokat.

A földrajzi nevek helyesírásának új szabályai mindenre kiterjedően szabályozzák — a 10. akadémiai helyesírási szabályzat szellemében — a földrajzi nevek írásmódját. Részletezik és kivételt nem ismerő logikus rendszerbe foglalják az egybeírás, a kötőjeles írás és a különírás szabályait. Éppen a logikai rendszer kedvéért néhány esetben feladják az

eddig követett hagyományos írásmódot. Mivel pontosan ezek az esetek gyakran fordulnak elő szaknyelvünkben, három fontos eltérésre felhívjuk olvasóink figyelmét.

a) Az összetett földrajzi nevek rövid földrajzi-köznév utótagjait eddig általában egybeírtuk az előtagokkal (ilyenek a *kő, kút, lyuk, lik, hegy, hát* stb.). Ezentúl következetesen kötőjelezve kell írni őket, bármilyen szokatlan is ez az írásmód (pl.: *Tar-kő, Három-kút, Kő-lyuk, Pénz-lik, Körös-hegy, Gerencehát* stb.).

b) A helyhatározói „i” képzős nevek írásmódja tekintetében az új szabályok tag lehetőséget nyújtanak a szerző szubjektív megítélésének. Ha mint

helyhatározót fogja fel az „i” képzős előtagot, akkor az nem tartozéka a névnek, s mint magyarázó szavat kis betűvel kell írni, pl.:

uggteleki barlang (ebben a formában nem név, csak megjelölés),

tapolcai Tavas-barlang,
bajóti Öreg-kő barlangja stb.

Ha azonban úgy érzi, hogy a helynévi előtag szerves része a névnek, akkor ezt írásban is érzékeltheti azzal, hogy nagy betűvel kezdi és kötőjellel kapcsolja a névhez, pl.:

Égerszögi-Szabadság-barlang

Demánovai-Szabadság-barlang

Aggteleki-barlang (a teljes Baradla-Domica komplexum neve)

Tapolcai-Tavas-barlang

Bajóti-Öreg-kő barlangja

Tóberke-völgyi-Ördög-lyuk víznyelő (ez utóbbi csak kiegészítő szakkifejezés, mert a formát már meghatároztuk a lyuk szóval). stb.

c) A szakmai gyakorlatban gyakori birtokosjelzős neveket az új szabályzat a *megjelölések* közé sorolja, és ezért néhány kivételesen egybeírt tájnévet leszámítva, kötőjel nélkül irandók:

Öreg-kő barlangja, Urak asztala, Király széke stb.
Neppel Ferenc

Kiadványainkban az évtizedek óta kialakult gyakorlat követésében még egybeírtan szerepelnek a következő többtagú földrajzi nevek: *Alsóhegy, Várbarlang*, sőt a *Pál-völgyi Cseppkőbarlang*, stb. Kivánatos, hogy a jövőben az egységes írásmód biztosítása érdekében ezeknél a nevekénél is a kötőjeles összekapcsolást alkalmazzuk, tehát: *Alsó-hegy, Vár-barlang, Pál-völgyi-cseppkőbarlang* stb. Az elmondottakra nyomatékosan felhívjuk cikkiróink figyelmét.

Szerkesztő

Gádor, gübe, gübbenő...

A barlangokban járó és kutató ember léptenyomon olyan jelenségeket, képződményeket lát, tapasztal, amelyeknek még neve sincs, legfeljebb körülrírással lehet beszélni róluk. Bizony szegény, nagyon szegény a barlangtani szakszókincsünk!

Szpeleológiai terminológiánk gazdagítását már az 1900-as évek elején *Strömpl Gábor* felvetette. A Barlangkutató Bizottság 1912. dec. 20-i ülésén javaslatot is tett, „kísérletképpen, adaléknak, néhány eddig szokásos vagy használatra ajánlható szót” szedett össze, ami a *Barlangkutató* 1914. évi II. kötetének 2. füzetében jelent meg. Innen idézzük a következőket:

Általános, összefoglaló nevek (Helynevekben)

barlang: nagyobb üregek összegező neve. A kisebb üregek közül csak azokra alkalmazzuk, amelyeknek tátongó szádájuk van.

lyuk: kisebb kiterjedésű, szűk szájú üreg. (A zombolyok = lyukak.)

verem: rézsút lefelé tartó zsákszerű üreg. Szája kicsi.

Barlangtípusok nevei (Mesterszóknál)

üreg: valamennyi barlang, lyuk stb. összefoglaló szava. De azért ne mondjunk „üregtant” barlangtan helyett.

barlang, lyuk, verem: l. fentebb.

odu: nagyszájú, de nem mély üreg. Szintesen vagy menetelesen mélyül.

fülke: nagyszájú, sekély üreg, de az odunál jóval szélesebb.

gödör: tágas szájú, lefelé mélyülő; fenéke szűkebb és felülről látható.

verem: keskenyebb szájú, lefelé mélyülő üreg. A gödörtől abban különbözik, hogy az üreg falazata befelé boltozottá válik, s így az üreg fenekét — legalább beljebb fekvő darabján — nem látni a napvilágról.

zomboly: (nem zs.-lyuk. Ez szószaporítás.) szádájának nagysága mellékes. Fő jellege az, hogy aknaszerű, függőleges.

száda v. *szád*: a b. tátongó nyílása, ásitó szája.

gádor: a száda folytatása a legelső tágulatig vagy teremig.

pitvar: a b. gádor utáni tágulata, ha a b. több terem-ből áll.

folyosó: egyenes irányú, keskeny b. részlet.

sikátor: u. a. de keskenyebb.

ág: (főág, mellékág); a többfelé oszló b.-nak egy része. Inkább összefoglaló értelemmel használjuk.

(*járat*): a német „Gang” fordítása. Nálunk folyosó, ág értelemben használják, de tévesen, mert „járat” voltaképpen nem ezt jelenti (pl. őrjárat).

torok: l. gádor, de egy-egy ágnek összeszoruló részére is alkalmazható.

szorító: l. torok. (A gádor helyett ne használjuk.)

zug: vakon végződő kurta folyosó, vagy a b. termének félreeső, rejtettebb része.

fülke: l. zug.

szugoly: l. zug.

terem: b. tágulata magasba boltozódó mennyezettel.

csarnok: l. terem. A csarnokot a nagyobb és disze-sebb (cseppkő) termekre alkalmazzuk inkább.

boltozat: terem, folyosó fölül boruló falazat.

kupola: nagy teremnek, csarnoknak boltozata.

mennyezet: boltozat teteje.

kémény: b.-ból kivezető függőleges vagy meredek, keskeny ág, fenn a napvilágon szűk nyílással. De a k. vak is lehet.

kürtő: a mennyezetből nyíló, vagy kilyukadó vagy vakon végződő ág, lyuk.

ablak: kémény, kürtő napvilági nyílása.

nyelőke: víznyelő lyuk, víznyelő töbor, akár a felszínen, akár a föld alatt.

nyelőlyuk: l. nyelőke.

ravaszyuk: l. nyelőke.

verem: menetelesebb barlangi résznek hirtelen le-mélyedő gödre.

gödör: l. verem.

gübe v. *gübbenő*: b.-i patak vizesésének alsó, kat-lanszerű mederrészlete.

INHALT

Statuten der Internationalen Speleologischen Kongresse	49
Statuten der Internationalen Speleologischen Union	50

STUDIEN

<i>József Herendi und Dr. László Markó</i> : Die Untersuchung von Tropfsteinen einiger Dolomithöhlen	53
<i>Dr. Dénes Balázs</i> : Nusa Barung, eine tropische Karstinsel	55
<i>Péter Kesselyák</i> : Im Herz des Südchinesischen Karstgebietes	61
<i>Dr. Dénes Balázs</i> : Entdeckung eines neuen Karstschachtes	65
Konventionelle Signaturen der oberflächigen und unterirdischen Karstformen	69

RUNDSCHAU

<i>Ausländische Nachrichten, Rundschau</i>	
Neue Bücher	79
<i>Inländische Ereignisse in Karst- und Höhlenforschung</i>	
Erste Beobachtung der Litoklasenfluktuation in der Vass Imre-Höhle (<i>L. Maucha</i>)	82
<i>Dr. János Tulogdi 75 Jahre alt (Dr. G. Csiky)</i>	85
Vor 200 Jahre wurde Keresztély Raisz geboren (<i>Dr. Gy. Dénes</i>)	85

ENHAVO

Regularo de la internaciaj speleologiaj kongresoj	49
Statuto de la Internacia Speleologia Unio	50

TRAKTATOJ

<i>J. Herendi kaj d-ro L. Markó</i> : Analizo de la stalaktitoj en kelkaj dolomitaj grotoj	53
<i>d-ro D. Balázs</i> : Nusa Barung, tropika karsta insulo	55
<i>P. Kesselyák</i> : En centro de la Sudĉinia-karstregiono	61
<i>d-ro D. Balázs</i> : La abismo „Mészégető”	65
Signaro internacia por mapoj de grotoj kaj karstaj regionoj (laborkolektivo)	69

СОДЕРЖАНИЕ

Статут Международного Speleологического Конгресса	49
Статут международного Speleологического Союза	50

ДОКЛАДЫ

<i>Йозсеф Херенди и д-р Ласло Марко</i> : Исследования сталактитов некоторых доломитовых пещер	53
<i>Д-р Денеш Балаж</i> : Нуса Барунг, один тропический карстовый остров	55
<i>Петер Кешеяк</i> : В сердце карстовой области южного Китая	61
<i>Д-р Денеш Балаж</i> : Открытие новой карстовой шахты	65
Международные знаки для карт пещерах и других карстовых явлениях	69

ОБЗОР

<i>Иностранные известия, обзор журналов</i>	
Новые книги	79
<i>Произшествия в отечественных карстовых и пещерных исследованиях</i>	
Первые наблюдения за флуктуацией литоклаза в пещере „Ваши Имре” (<i>Л. Мауха</i>)	82
<i>Д-ру Янош Тулогди семьдесят пять лет (д-р Г. Чики)</i>	85
<i>Керестель Раис, знаменитый венгерский спелеолог, родился двести лет тому назад (д-р Дь. Денеш)</i>	85

RECENZOI

<i>Novajoj el eksterlando</i>	
Pri libroj	79
<i>Enlandaj novaĵoj en la speleologie</i>	
La unua observado de la litoklazo-fluktuo en la groto „Vass Imre” (<i>L. Maucha</i>)	82
<i>d-ro János Tulogdi estas 75-jara (G. Csiky)</i>	85
<i>Antau 200 jaroj naskiĝis Keresztély Raisz</i>	85

Képiünk a hátsó borítólapon: Részlet a Szemlő-hegyi-barlang Őriás-folyosójából. (Csekő Á. felvétele)